

6. Yatsenko T. S. The problem of learning the individual uniqueness of archetypal symbolism in the context of psychodynamic theory / Yatsenko T. S. // Actual problems of psychology: Collection of scientific works of the Institute of Psychology named after H. S. Kostyuk National Academy of Sciences of Ukraine. Vol. 1. – K.: Publ. house «A.S.K», 2010. – P. 322 – 332.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-228-9-14>

**THEORETICAL ANALYSIS OF THE PSYCHOLOGICAL
CONCEPT OF SELF-PRESERVATION BEHAVIOR AMONG
SPECIALISTS IN EXTREME TYPES OF ACTIVITIES**

**ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПСИХОЛОГІЧНОГО ПОНЯТТЯ
САМОЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ У ФАХІВЦІВ
ЕКСТРЕМАЛЬНИХ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ**

Sirko R. I.

*Doctor of Psychological Sciences,
Associate Professor,
Head of the Department of Applied
Psychology and Pedagogy
Lviv State University of Life Safety
Lviv, Ukraine*

Сірко Р. І.

*доктор психологічних наук, доцент,
начальник кафедри практичної психології
та педагогіки
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності
м. Львів, Україна*

Slobodianyk V. I.

*Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor,
Head of the Institute of Postgraduate
Education
Lviv State University of Life Safety
Lviv, Ukraine*

Слободяник В. І.

*кандидат психологічних наук, доцент,
начальник інституту
підприємливої освіти
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності
м. Львів, Україна*

Sheveleva Yu. A.

*Postgraduate Student
National University of Civil Defense
of Ukraine
Kharkiv, Ukraine*

Шевелєва Ю. А.

*аспірант
Національний університет цивільного
захисту України
м. Харків, Україна*

На сьогоднішній день, коли індустріалізація сучасного суспільства, його соціально-економічний розвиток, з одного боку, надає нові можливості людям щодо використання інформаційно-телекомунікаційних технологій, з іншого боку, призводить до появи ряду негативних факторів, серед яких: зменшення рухової активності індивіда та підвищення стресогеності внаслідок збільшення темпу

життя. Це негативно впливає на здоров'я населення, тому виникає потреба у розширенні самозбережувальних поведінкових характеристик особистості, формуванні здорового способу життя та розвитку здоров'язбережувальних технологій суспільства [2].

Проведений нами аналіз нормативної бази України, показав що актуальність дослідження самозбережувальної поведінки фахівців екстремальних видів діяльності зумовлена низкою проблем. Перша проблема пов'язана з тим, що нагально постало питання збереження життя та здоров'я молодого покоління, оскільки в Україні рівень здоров'я населення досить низький. Друга проблема зумовлена недостатньою розробленістю здоров'язберігаючого навчання та виховання у закладах вищої освіти, оскільки в практиці підготовки майбутніх фахівців не ведеться цілеспрямованої роботи по формуванню самозбережувальної поведінки. Третя проблема полягає в тому, що з кожним роком підвищується рівень складності ризиконебезпечної діяльності, збільшується кількість природних катастроф та техногенних аварій в державі, а специфіка діяльності в особливих та екстремальних умовах, з однієї сторони, ставить підвищені вимоги до здоров'я співробітників, а, з іншої сторони, внаслідок дії широкого кола стресогенних чинників негативно впливає на їхнє здоров'я [1, 3, 4, 6, 7].

Вивчення психолого-педагогічної літератури дає підстави нам стверджувати, що низка питань, важливих для формування самозбережувальної поведінки майбутніх фахівців екстремальних видів діяльності, залишається невирішеною: відсутня концепція самозбережувальної поведінки особистості в особливих та екстремальних умовах діяльності; недостатньо розроблені технології здоров'язберігаючого навчання та виховання у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання; недостатньо досліджені специфіка та стрес-чинники екстремальної діяльності та їх вплив на психічне та фізичне здоров'я працівників; не висвітлені індивідуально-психологічні особливості фахівців, які формують високий рівень самозбережувальної поведінки. Отже, наукова проблема полягає у необхідності розроблення концептуально-обґрунтованих теоретико-методологічних основ самозбережувальної поведінки майбутніх фахівців екстремальних видів діяльності, спрямованих на розв'язання виявлених суперечностей і модернізацію здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання [3, 6, 7].

Слід зазначити, що проблема збереження здоров'я особистості є одним з найважливіших питань різних напрямів фундаментальних наук. Зокрема, валеологія та валеомедицина досліджують проблеми формування та зміцнення здоров'я; медицина розглядає питання порушення здоров'я та методи лікування; гігієна та психогігієна розробляє практичні заходи, спрямовані на збереження здоров'я загалом

та психічного здоров'я зокрема; соціологія здоров'я визначає соціальні проблеми, пов'язані зі здоров'ям та працездатністю; педагогіка здоров'я спрямована на побудову здоров'язбережувального освітнього простору; психологія здоров'я досліджує психологічні та поведінкові процеси, які впливають на стан здоров'я [3, 6].

Опираючись на проведений нами теретичний аналіз, самозбережувальну поведінку майбутніх фахівців екстремального виду діяльності ми розглядаємо як складну інтегративну систему діяльнісно-рольових та особистісних якостей індивіда, яка забезпечує здатність особистості до самозахисту та життєстійкості в екстремальних та особливих умовах діяльності та самотурботи про своє здоров'я та психологічне благополуччя у повсякденних умовах. Ми пропонуємо свої критерії та показники самозбережувальної поведінки фахівців екстремального виду діяльності: діялісно-мотиваційний критерій, що враховує специфіку ризиконебезпечної роботи та здатність адекватно реагувати на екстремальні умови життєдіяльності, де показниками виступають життєстійкість особистості, психологічна безпека та мотивація досягнення успіху; особистісно-рефлексивний критерій, де розглядаються професійно-важливі якості майбутніх фахівців, показниками є готовність особистості до дотримання здорового способу життя та психологічне благополуччя як рефлексивна задоволеність своїм життям; змістовно-інформаційний критерій як інтегрована система професійних знань про здоров'язбережувальні технології [7].

Отже, наукова проблема полягає у необхідності розроблення концептуально-обґрунтованих теоретико-методологічних основ самозбережувальної поведінки майбутніх фахівців ризиконебезпечних професій, спрямованих на розв'язання виявлених суперечностей і модернізацію здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Література:

1. Сірко Р. І. Психічне здоров'я у старшому юнацькому віці як предмет психологічного аналізу: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. Київ, 2002. 15 с.
2. Сірко Р. І. Теоретико-методологічні основи професійної підготовки майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби : дис. докт. псих. наук : 19.00.09 Хмельницький, 2019. – 482 с.
3. Сірко Р.І.; Слободяник В.І.; Шевелєва Ю.А.. Теоретичний аналіз наукового поняття самозбережувальна поведінка майбутніх фахівців ризиконебезпечних професій. *Особистість в екстремальних умовах*. Матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції. Львів 2021. С. 54-56

4. Слободяник В.І, Сірко Р.І. Формування самозбережувальної поведінки у майбутніх фахівців ризиконебезпечних професій – теоретичне дослідження. *Філософсько-соціологічні та психолого-педагогічні проблеми підготовки особистості до виконання завдань в особливих умовах* (5 листопада 2020 р.) Міністерство оборони України імені Івана Черняхівського, Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України: НУОУ, 2020. – С. 253-255.

5. Слободяник В.І. Психологічні особливості формування здорового способу життя у курсантів вищого військового навчального закладу : дис... канд. наук: 19.00.09 Хмельницький, 2009. – 187 с.

6. Слободяник В.І. Шевелева Ю.А. Теоретичний аналіз дослідження аспектів психічного здоров'я майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби. *Перспективи та інновації науки*, 2022. № 7. С. 603-612.

7. Слободяник В.І. Шевелева Ю.А. Теоретичні засади самозбережувальної поведінки майбутніх фахівців екстремального виду діяльності. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2022. № 2. С. 27-37.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-228-9-15>

SATISFACTION OF THE NEED FOR SELF-DETERMINATION AS A FACTOR IN THE RECONSTRUCTION OF THE SYSTEM OF PERSONAL CHOICES

ЗАДОВОЛЕННЯ ПОТРЕБИ В САМОДЕТЕРМІНАЦІЇ ЯК ФАКТОР ВІДТВОРЕННЯ СИСТЕМИ ВЛАСНИХ ВИБОРІВ ОСОБИСТОСТІ

Skrypachenko T. V. Скрипаченко Т. В.

*PhD in psychology,
Associate Professor at the Department of
Psychology
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia, Ukraine*

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології
Запорізький національний
університет
м. Запоріжжя, Україна*

Сучасні часові реалії формують певні зміни у розумінні адаптивності особистості, критеріїв її розвитку, функціонування, а також специфіки надання психологічної допомоги. Збільшення факторів стресового характеру, невизначеність перспектив, політичні і воєнні кризи висувають на перший план необхідність психологічної роботи не тільки